

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-042-1-17>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МЕДІАКРИТИЧНОГО АНАЛІЗУ В «ДЕТЕКТОР МЕДІА»

Михайлюта В. П.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри історії журналістики
Інститут журналістики*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

У медіапросторі України вже двадцять років функціонує медіакритичне видання, яке всі ці роки активно займається медіакритикою, медіаосвітою та медіаграмотністю. Повертаючись до історії порталу, медіакритикиня Наталія Лигачова розповідає, що 2001 року було отримано стартовий капітал від Фонду підтримки незалежних ЗМІ посольства США в Україні та започатковано проєкт «Телекритика», хоча до випуску щомісячного журналу колектив був готовий тільки 2003 року [3]. У лютому 2016 року правонаступницею «Телекритики» стає «Детектор медіа». Від початків медіакритичне видання проголосило свій слоган: «watchdog українських ЗМІ». «Сторожовий пес» українського медійного простору відстежує медіапроцеси з метою підвищити якість контенту та професійний рівень людей, які його роблять, одночасно сприяючи підвищенню медіаграмотності українського суспільства. «Детектор медіа» двадцять років є популярним і впливовим джерелом ексклюзивної публіцистики та аналітики про українські медіа, а засновниця й шеф-редакторка Н. Лигачова – авторитетним медіакритиком.

Цілком логічно, що в процесі вивчення «Медіакритики» як наукової дисципліни, «Детектор медіа» активно використовується як важливе джерело інформації, засіб ознайомлення та навчання методом медіакритичного аналізу, ефективний посібник для навчання. Мета цієї наукової розвідки – з'ясувати, які критерії, ціннісні пріоритети закладені в концепцію медіакритичного аналізу публікацій «Детектор медіа».

Професійні стандарти журналістики нині активно впроваджуються в практику професійної діяльності та досліджуються науковцями. Чекмишев О. В., Петрів Т. І., Зоріна О. С. вивчають різні аспекти проблеми.

«Детектор медіа» не тільки медіаресурс в традиційному розумінні цього поняття, а й медіапосібник. Колектив редакції разом з ГО «Детектор медіа» розробляє онлайн-курси для журналістів і широкої аудиторії. На сьогодні розроблені три курси: «Журналістське розслідування: основи», «Новинна грамотність», «Медіадрайвер». Створюються також пізнавальні лонгріди та кешпен-відео.

Матеріали про головні професійні та етичні принципи й правила роботи журналістів, методики та інструменти, які журналісти можуть використовувати в своїй роботі, а також способи захисту зібраної інформації найчастіше розміщені на сайті «MediaSapiens».

«MediaSapiens» є частиною порталу «Детектор медіа», створений 2010 року й спрямований перш за все на медіаосвіту та медіаграмотність, він пропонує конкретні практичні рекомендації, роз'яснює, як працюють медіа, відловлює та нейтралізує неправдиві новини та маніпуляції, вчить, як розпізнати фейки, постійно відстежує меседжі російської пропаганди в російських та українських медіа, *допомагає орієнтуватися в інформаційному просторі*.

Курс «Новинна грамотність», підготовлений «Детектор медіа», має просвітницьку мету і спрямований на поширення медіаграмотності серед населення в умовах воєнного конфлікту. Він складається із десяти модулів, в яких експерти розповідають про те, як створюються новини, які існують професійні стандарти, етичні дилеми, в який спосіб медіа можуть маніпулювати суспільною думкою через новини, хто є основними медіавласниками в Україні, як соцмережі міняють сприйняття новин. Курс розроблений за підтримки «Internews Network» і розрахований на широке коло користувачів: від студентів та викладачів факультетів журналістики, медіапедагогів до всіх, кому цікава тема медіа [5].

Опановуючи майстерність створення власного медіакритичного матеріалу щодо аналізу новини за професійними стандартами, студенти-журналісти ефективно опрацьовують модуль 2 із онлайн-лекції «Новинна грамотність»: «Усе, що ви маєте знати про новинні стандарти», який важливий не тільки теоретичними знаннями, а й практичними рекомендаціями. Підрозділ «Які є професійні стандарти» чітко з'ясовує всі складові цього поняття: редакційні цінності Бі-бі-сі, кодекс етики професійного журналіста (ухвалений у 2002 році, зі змінами від 2013 року), який підтримали журналістські організації: Національна спілка журналістів України та Незалежна медіа-профспілка України. Узагальнивши всі міжнародні й національні норми, виокремлено шість основних новинних стандартів: баланс думок, оперативність, достовірність, точність, відокремлення фактів від коментарів, повнота.

Відомий український медіатренер та медіаексперт І. Куляс неодноразово виступав з публікаціями щодо запровадження наведених професійних стандартів в українському медіапросторі на порталі «MediaSapiens». Зазначені норми також подані в практичному посібнику для журналістів «Ефективне виробництво теленовин: стандарти інформаційного мовлення. Професійна етика журналіста-інформаційника». Автори посібника – медіатренери та журналісти з досвідом роботи на радіо та телебаченні І. Куляс та О. Макаренко, які провели багато тренінгів. Вони зауважують, що стандарти не вигадані авторами посібника і не «Інтерньюз-Україна», попри відмінності у специфіці всі ці стандарти є чинними і придатними як для телебачення і радіо, так і для газети чи інтернет-видання. Вони формувалися десятиліттями реальним практичним досвідом передових західних мас-медіа. А новий український досвід лише підтверджує цінність цих стандартів для професіоналів [6].

Центр моніторингу та аналітики «Детектор медіа» проводить цілу низку постійних та періодичних моніторингових досліджень, що дозволяє оцінювати якість, відстежувати тенденції та викривати маніпуляції в телевізійних новинах, ток-шоу, журналістських розслідуваннях тощо.

«Детектор медіа», пропонуючи черговий моніторинг, обов'язково зазначає, що виготовлення моніторингового звіту стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), наданій через проєкт «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією «Internews». Наголошується, що зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Детектор медіа», моніторинг проводиться відповідно до методології, розробленої *колективом «Детектор медіа»*.

Моніторинг проводять експерти ГО «Детектор медіа» (до 2014 року – ГО «Телекритика») з 2012 року. Численні моніторинги, які пропонує «Детектор медіа», одночасно наочно демонструють методологію моніторингу. Тому навчальний складник цих публікацій надзвичайно високий. Слід зазначити, що матеріали, в яких здійснений якісно-оціночний аналіз новинного продукту, завжди має назву «моніторинг» (чи то новин за тиждень, чи за місяць, чи тематичний аналіз). Таким чином можемо спостерігати певну жанрову трансформацію відповідно до назви. Адже запропонований матеріал підходить під критерії аналітичної статті, іноді публіцистичного есе, але деякі ознаки вказують на нехарактерні для цих жанрів риси. Скажімо, детальний опис програм, «розбір» структури, складових інформаційного випуску, який більш характерний для методу моніторингу, а не статті. Таке поєднання аналітики та методики моніторингу, на нашу думку, породило дифузний,

специфічний жанр, який сформувався на сторінках «Детектор медіа», – моніторинг. Врешті, ця версія потребує глибшого розгляду дослідниками соціальної комунікації. Моніторинг для медіакритичного видання, яке ми розглядаємо, є одним із основних методів аналізу та центральним матеріалом видання.

Моніторинги порушень журналістських стандартів з одного боку перевіряють медіапродукт на професійність, а з іншого – намагаються змінити свідомість і суспільства, і працівників медіасфери, доводячи, що дотримання професійних стандартів – це риси професійної діяльності, без яких журналістика неможлива. Журналістські стандарти у поєднанні з кодексом етики журналіста є тим фактором, який характеризує демократичні принципи українського медіасередовища.

Слід зазначити, що останніми роками – стан війни, в якому перебуває Україна, – збільшилася кількість моніторингів на тему російської агресії, російської пропаганди. Контент медіакритики помітно посилюється мотивами державотворення, патріотичними аналітичними матеріалами і, таким чином, ціннісні пріоритети української журналістики посилитися надзвичайно важливим і необхідним суспільству контентом.

Література:

1. Журналістський фах: газетно-журнальне виробництво: навч. посібн. / Приступенко Т.О. та ін.; за ред. В. В. Різуна. Київ, 2012. 352 с.
2. Засоби масової інформації: професійні стандарти, етика та законодавчі норми: наук. видання / Петрів Т., Сарафанов А., Сюмар В., Чекишев О. Київ: Нічлава, 2006. 100 с.
3. Лигачова Н. Л.: Ми маємо напівфабрикатну журналістику. Поступ. 2007. № 3 (9). С. 26-27.
4. Методологія моніторингу телевізійних щотижневих підсумкових інформаційно-аналітичних програм. URL: https://ms.detector.media/_metodologiya/post/21073/2018-05-02-metodologiya-monitoryngu-televiziynykh-shchotyzhnevyykh-pidsumkovyykh-informatsiyno-analitychnyykh-program/ (дата звернення: 22.02.2021).
5. Усе, що ви маєте знати про новинні стандарти. Новинна грамотність: веб-сайт. URL: <https://video.detector.media/special-projects/povynna-gramotnist-i22> (дата звернення: 20.02.2021).
6. Куляс І. Ефективне виробництво теленовін: стандарти інформаційного мовлення; професійна етика журналіста-інформаційника.: практич. посібн. для журналістів. Київ: Інтерньюз Україна, 2016. 120 с.